،، ان من الشعر حكمة،، (الحديث)

د شعر و شاعرۍ په اړه شرعي حکم

Ketabton.com

مقاله

لیکوال
شریف الله تنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

معرفت

د ژانر ډول.. مقاله

د مقالې نوم................. شعر و شاعري او په اړه يې شرعي حُکم

ليکوال...شريف الله تنها

د تليفون شمېره................................0093706996648

برېښنا ليک ....shariftanha600@gmail.com

د واټساف شمېره...............................0093779385830

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ځينې منابع شـاعر د قام سـترګې بولې او وايي چې شـاعر د خپل دين، کلتور، ژبې او ټولنې ځرګندونکی وي. نو دا چې شـاعر دغه درنده ذمواري په خپلو اوږو اخيسـتې ده، بايد په احطياط سره قدم پوره کړي. ولې چې پوهان وايي درې څېزونه بايد په پام او احطياط سره پورته شي. لومړی قسم. مطلب دا چې د قسم په کولو کې له احطيات څخه کار واخلي. دوهم قلم، ولې چې که د قلم په واسـطه يو شـخص دواړه جهانه يعنې دنيا او خت ګټلی شي، نو دغه دواړه له لاســه ورکولای هم شي او دريم قدم دی چې بايد په پام سره کېښودل شي.

د ځينو شاعرانو شعرونو دې ته اړ کړم چې د شعرو شاعرۍ په اړه شرعي منابع يعنې قرآن او حديث مطالعه کړم، نو يوه طرحه وه چې د خدا په توفيق او د ملګرو په تشويق مې عملي جامه ورواغوسته.

د دې مقالې له ليکلو څخه زما هدف مقدس دين اسلام، خوږې ژبې پښتو او ادب ته خدمت کول دي او ارزښت يې په دې کې دی چې يو خو موضوع نوې ده او بله دا چې نن سبا ورته اړتيا تر حده ډېره ده.

دا چې په پښتو ژبه کې مې په دې اړه ډېر څه نه وو لوستي، شايد چې زما دا کوچنۍ هڅه يو نوښت وي.

په دې اړه ما ته ډېرې پوښـتنې پيدا شـوې وې لکه.آيا اسلام موږ ته د شعر د ويلو،ليکلو او اورېدلو اجازه راکوي؟ سـتر خالق الله رب العزت په دې اړه څه فرمايلي دي؟ آيا د نبي(ع) په وخت کې شـعرو شـاعري شـوې وه او که شوې وه نو نبي(ع) يې په اړه څه ويلي دي؟ له مطالعې وروسته مې دغه ټولې پښتنې ځواب شوې. د دې مقالې په ليکنه کې مې د کتابتوني څېړنې او تشريحي مېتود څخه ګټه اخيستې ده.

نور نو سـتاسې او مقالې تر منځ د بېلتون دېوال جوړېدل نه غواړم. په مينه او مننې مو د مقالې لوستلو ته رابولم.

په درنښت

شريف الله تنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر و شاعرۍ په اړه شرعي حکم

په خپله شاعري کول او یا بل ته د شاعرۍ ورزده کوله په خپل ذات کې کومه بده خبره نه ده،بلکې په عام ډول د ادب علم یوه ښــایســتــه او غوره عمل دی،خو د نورو کارونو پخېر په دې معملې کې هم افراط او تفریط تر سترګو کېږي.

که یو لوري ته ځنې خلک په مطلق ډول شـعر و شـاعري باطلوي،خو بل لوري ته داسـې خلک هم شتون لري چې د شاعرۍ علومو ته ډېر احترام کوي او په دغه احترام کې د انتها تر حده رسېدلي دي.

په دې باب کې معتدله نظریه دا ده،که چېرته په شـاعرۍ کې ښه فکر و خیال راوړل شي نو،غوره او ګټور څیز دی او خدای مه کړه که چا په شـعر و شـاعري کې منفي او ناسـم مقاصد وړاندې کړل،نو دغه ډول شاعرۍ ته ناسمه او مؤضره شاعري ویل کېدای شي.

مثبته او منفي دواړه ډوله شـعرونه د لوسـتلو او اورېدلو لپاره تر لاسـه کېږي.په حر حال د یو معتدل فکر څیښـتن به په دې اړه دا پرېکړه کوي چې کوم شخص ښه او د اصولو مطابق شاعري کوي نو ښه کار کوي او چا چې خپلې شاعرۍ ته ناسم رنګ ورکړ،نو ناسم کار کوي.

زما په اند شـعرو شـاعري لکه د ژبې مثال لري، او په پښـتو کې یو متل دی چې خپله ژبه هم کلا ده هم بلا. مطلب دا چې ژبه که ښــه اســتعمال شي نو د خدای د رضــامندی، د دنیاوي او اخروي ګټو ســبب جوړېدای شي او که بده استعمال شي نو هم خدای ناراض او هم دې دنیا او اخرت برباد.

یا د شـعرو شاعرۍ مثال د یوې تورې او یا کومې بلې وسلې دی، د جهاد لپاره یې کاروې او که د جهاد پر ضد یې کاروې.

شـعرو شـاعري یو وسـله ده چې خدای (ج) یې توان شاعر ته وربښلی دی. دا چې شاعرې د دغې وسلې استعمال په څه ډول کوي اختیار یې د همده په لاس کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله رب العزت په سورة شعراء کې فرمايي:

وَالشُّـــعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَـاوُونَ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا (الشعراء)

ژباړه: او شاعران چې دي ، په هغوی پسې خو ګمراهان خلک روان دي. آيا ته نه ګورې چې هغوی په هره کنـده کې سرګردان ګرځي او هغه څه وايي چې نه يې کوي. ليکن له هغو خلکو پرته چې ايمان يې راوړ، نېـک عملونـه يې وکړل، اللـه تعـالی يې ډېر ډېر يـاد کړ او چې کله پرې ظلم وشـــو، نو يواځې بدله يې واخيسته.([1])

پروفيسـور شـفيق الرحمن د دغو اياتونو په تفسـير کې ليکي: ((پورته چې په شاعرانو کوم بد ويلی شوي دي، په هغې کې هغه شـاعران نه دي شـامل په کومو کې چې دا څلور صفتونه شتون لري. لومړی دا چې هغه به مومن وي. دوهم دا چې نېک عمله او صـالح به وي. دريم دا چې الله ج به ډېر ډېر يادوي. څلورم دا چې د کوم ذاتي غرض لپاره به د چا بد نه بيانوي، البته کله چې د ظالمانو په مقابل کې د حق د مرســتې لپاره اړتيا پېښه شي، بيا له ژبې څخه هغه کار اخلي، کوم چې مجاهد له تورې او غشي څخه اخلي.)) ([2])

د دغو اياتونو په تفسـير کې شـيخ ابي ذکريا عبدالسـلام الرستمي په تفسير احسن الکلام کې ليکي:((په دې ايات کې د دويمې شـبهې ځواب دی. منکرينو به ويل چې نبي (ع) شـاعر دی او دا قرآن د ده شـعر دی. د منکرينو په نزد دا ثابته وه چې شاعر شعر لره په درغو ښايسته کوي او په خلکو باندې اثر کوي، نو اوس په دريو طريقو سره ځواب ورکوي. په دغه ايات کې د ځواب لومړی طريقه دا ده. استدلال بالصاحب والقرين. يو متـل دی چې ســـړي تـه مـه ګوره، ملګرو ته يې وګوره. يعنې د شـــاعرانو ملګري ګمراهان، بدمعاشـان او فاسقان وي او د دې نبي (ع) ملګري سجده کوونکي، ژړا کوونکي او د دنيا سره محبت نه کوونکي دي. د ځواب دوهمه طريقه دا ده چې شـــاعران بې هوده کلام وړاندې کوي او متضـــادې خبرې کوي. د دنيا د لالچ له امله د چا مدحه او د چا هجوه کوي. او د **يَهِيمُون** په لفظ کې د وګو تګو اوښـــانو سره د دوی تشـــبيه ورکوي چې په هرې کندې کې د خوراک او څښـــاک په حرص ګرځي او هر چې د دې

---

[1] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن
[2] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن، ص ۱۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن او نبي (ع) حـال دی، نو د هدايت او حکمت له خبرو څخه ډک دی.... دريمه طريقه د ځواب دا ده چې د شـاعرانو قول او عمل مختلف وي. د رسول الله (ص) د محبت شعرونه وايي، خو صورت او سيرت يې د هغه خلاف وي. نورو خلکو ته د نېکو اعمالو، ســخاوت او داســې نورو ترغيب ورکوي، خو پخپله پرې عمل نه کوي....دا چې په شــاعرانو کې په حقيقي مانا مومنان هم شــته لکه په صــحابه کرامو کې حسان بن ثابت (ض) او نور، نو له دې امله د هغوی استثناء کوي او څلور صفتونه ذکر کوي ايمان، عمل صـالح، ذکر کثير او بدله يا انتقام اخيستل. يعنې د دوی په اشعارو کې ايمان او اعمال صالحو ته ترغيب وي، د الله تعالی په حمد او ثنا باندې مشــتمل وي. هر کله چې کافران د نبي(ع) د مســلمانانو او يا د اسـلام هجوه وکړي، نو دوی لپاره د انتصـار او د هغوی په هجوه کې ځوابي شعرونه وايي. ځکه چې دا هم يو ډول جهاد بالسان دی. دا مشهوره خبره ده چې د غشي ټپ جوړېږي خو د ژبې نه.))[3]

په دغو اياتونو کې الله تعالی شاعرانو ته د سرکښانو نسبت کړی دی، خو دا استثناء يې هم ذکر کړې ده او واضـحه يې فرمايلي دي.که په شـاعری کې دغه دغه سـتونزې او خرابۍ شـتون ونه لري، د ايمان او نېک عمل تقاضـاوې پکې له پامه ونه غورځول شي، شـاعرانه تخيلات د دين او مذهب په خلاف اسـتعمال نه شي، نو پـه دغـه شـــاعرۍ کې هيڅ حرج او تنگي نشـــتـه. په دغه ايات الکريم کې د ظالم څخه د غچ اخيســتنې ذکر په ځانگړي ډول ځکه شوی دی چې په هغه دور کې شاعري د پروپاگنډې لپاره ډېره مؤثره ذريعه گڼل کېده. کوم شـــاعر چې به په قصـــيده کې د يو چا هجوه بيان کړې وه نو، همدغه قصـــيده به د خلکو په ژبو باندې جاري وه.ځينو فاسـقانو د نبي صلی عليه وسلم په اړه داسې اشعار ويلي و چې په دغو شعرونو سره په کفري ټولنه کې پېژندل شوي وو. ځينو صحابه کرمو لکه حضرت حسان بن ثابت (ض) او حضرـت عبدالله بن رواحه (ض) د دغو کافرانو په ځواب کې د نبي(ع) په شان کې نعتيه قصيدې وويلې او په دغو قصيدو کې يې د کُفارو اعتراضونو ته ځوابونه ورکړي و، بلکې د هغوی حقيقت يې ثابت کړ.نو په دغه ايات کې الله (ج) د دغو صحابه کرامو(ض) د شاعری تايد وکړ.

---

[3] تفسير احسن الکلام،شيخ عبدالسلام رستمي: ص، ۳۶۹،۳۷۰،۳۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر په اړه نبي (ع) فرمايي:

ان من الشعر حكمة.([4])

ژباړه: له شک څخه پرته ځينې شعرونه د حکمت درلودونکي وي.

د حکمت ويي(لغت) بېلابېلې معنې لري لکه: عقل، پوهه، ځرکتيا، مصلحت، خير خواهي، غوروالی، درملنه، د يو څيز حقيقت، تدبير، جوړښت، هغه علم چې په هغه کې مشاهده، غور او فکر او په دلايلو سره حقيقت معلومېږي،منطق، فلسفه او داسې نور...

موږ داسې شعرونه لرو چې په هغو کې داسې خبرې ذکر شوي وي چې عقلمند ورڅخه پند اخيستلای شي.لکه يو شاعر ليکي:

د ساعت ټک ټک هسې ټک مه ګڼه

د ژوند په ونه دې د تبر ګوزارونه کېږي

داسې ډېر اشعا به مو تر سترګو شي چې په هغو کې به د د علم او پوهې خبرې راغلي وي. لکه رحمان بابا چې وايي:

کـــــــــر د ګلو کړه چې سيمه دې ګلزار شي

اغزي مه کره په پښو کې به دې ښــــــــار شي

ته چې بل په غشو ولې هسې پو شـــــــــه

چې همدا غشی به ستا په لور ګوزار شــــــي

ځنې شعرونه داسې هم شته چې انسان ته د ځيرکه اوسېدلو پيغام ورکوي او د دروند خوب له سلسلو يې روباسي. چې لاندې بيتونه يې ښه بېلګه کېدای شي:

---

[4] صحيح البخاري.كتاب الادب.باب مايجوز من الشعر...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـــــــره ونه خپله خپله مېوه نيسې

په نارنج کې مې انار ليدلـــــى نه دى

هر سړى د خپل مطلبه پورې يار دى

ما د خـــــداى لپاره يار ليدلى نه دى

دا او داسې نور ډېر شعرونه شته چې په هغو کې شرعي اصول په نظر کې نيول شوي دى او په ټولنه کې د مثبت بدلون لامل کېدلاى شي.

د شعر د ويلو لپاره فقهاى كرام جلا جلا نظرونه لري.

(۱) حضرت ابن قدامه رحمة الله عليه فرمايي:

د شعر په ويلو كې د هېچا اختلاف نشته صحابه كرامو(ض) او علماو كرامو شعرونه ويلي او ليكلي دي، خو په عربي شعرونو باندې د پوهېدو لپاره دا اړينه ده چې عربي ژبه سمه زده كړاي شي، تر څو د قرآن الكريم،تفسير او حديثونو په علومو او معرفت كې اسانوالي پيدا شي.

(۲) ابن العربي رحمة الله عليه فرمايي:

((شعر د خبرو يو ډول دى)).

(۳) امام شافعي رحمة الله عليه فرمايي:

شعر په خپل ذات كې بد نه ښه څېز دى، بلكې ښه شعر ښې خبري او بد شعر بدې خبرې دي.

په هر حال په مستقل او پرلپسې ډول د شعرونو ويلو او ليكلو ته علماو مكرو ويلي دي. ولې چې د نبي(ع) ارشاد مبارک دى فرمايي:

«لان يمتلى جوف احدكم قيحاً خير له من ان يمتلى شعرًا»[5]

---

[5] صحيح البخاري.كتاب الادب.باب مايكره ان يكون الغالب على الانسان الشعرا...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که له تاسې څخه د یو کس خبېړه له وینو زو[6] څخه ډکه شي، له هغه څخه دا ښه ده چې د هغه خېټه دې د شعرونو څخه ډکه شي.

په پای کې به دومره ووایم چې د داسې شعر لیکل او ویل ستونزمنه ده چې په هغه کې دې شاعر د کره کتنې د نظرونو ښکار جوړ نه شي، خو په شعرو شاعرئ کې د داسې څه وړاندې کول اسان دي چې په سبب یې شعر او شاعر ته د صفت او ستیانې په نظر وکتل شي.

[6] له وینو زو څخه په دلته حقیقي مانا د مسلمان غیبت وي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library